

Vergaderjaar 2000–2001

27 186

Verslag van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in de jaren 1998 en 1999

Nr. 2

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 20 oktober 2000

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties¹ heeft op 4 oktober 2000 overleg gevoerd met minister De Vries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en met de voorzitter van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over:

- **het jaarverslag BVD 1998 (BZK-99-837);**
- **het jaarverslag BVD 1999 (BZK-00-551);**
- **de jaarverslagen van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten over 1998 en 1999.**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen aan het adres van de minister

De heer **Van Oven** (PvdA) stelde het maken van meer principiële opmerkingen over het functioneren van de BVD uit; hierover zal uitvoerig kunnen worden gesproken bij de plenaire behandeling van de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV). Wanneer kan de volgende stap worden gezet in dit al jaren vergende traject?

Op een zondagmiddag in juni vond in de gemeente Beers een grootschalige manifestatie van de Volksunie plaats waarbij 80 tot 100 mensen, ook uit Duitsland en Vlaanderen, waren betrokken. Het blijkt voor extreem rechts nog altijd mogelijk te zijn dergelijke grootschalige bijeenkomsten te organiseren buiten medeweten van de politie om. Was de BVD hiervan op de hoogte? De groep week uiteindelijk uit naar Gassel. Wat doet de BVD op dit terrein, samen met haar zusterdiensten in de EU, mede gelet op het risico van gewelddadige dreigingen?

Wat is thans de stand van zaken met betrekking tot dreigingen die uit de Molukse gemeenschap naar voren komen? Door de BVD zou rekening zijn gehouden met een aanslag bij de dodenherdenking. Als dit bericht juist is, rijst de vraag waarom de Kamer daarover niet is ingelicht. Of is dit wel gebeurd via de bijzondere commissie?

Wat de migranten uit Oost-Europa betreft vermeldt het jaarverslag over 1999 dat een onderzoek plaatsvindt naar de in Nederland aanwezige grootste subpopulaties uit voormalig Joegoslavië en de voormalige

¹ Samenstelling:

Leden: Schutte (RPF/GPV), Te Veldhuis (VVD), ondervoorzitter, De Cloe (PvdA), voorzitter, Van den Berg (SGP), Van de Camp (CDA), Scheltema-de Nie (D66), Van der Hoeven (CDA), Van Heemst (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA), Oedayraj Singh Varma (GroenLinks), Dankers (CDA), Hoekema (D66), Rijpstra (VVD), O.P.G. Vos (VVD), Rehwinkel (PvdA), Wagenaar (PvdA), Luchtenveld (VVD), De Boer (PvdA), Duijkers (PvdA), Verburg (CDA), Rietkerk (CDA), Halsema (GroenLinks), Kant (SP), Balemans (VVD), De Swart (VVD).

Plv. leden: Rouvoet (RPF/GPV), Van Beek (VVD), Zijlstra (PvdA), Ravestein (D66), Van Wijmen (CDA), Bakker (D66), Balkenende (CDA), Barth (PvdA), Gortzak (PvdA), Rabbae (GroenLinks), Wijn (CDA), Dittrich (D66), Cherribi (VVD), Van den Doel (VVD), Van Oven (PvdA), Apostolou (PvdA), Cornielje (VVD), Kuijper (PvdA), Belinfante (PvdA), Mosterd (CDA), Eurlings (CDA), Van Gent (GroenLinks), Poppe (SP), Essers (VVD), Nicolai (VVD).

Sovjet-Unie. Is het juist dat dit onderzoek inmiddels is afgerond en zo ja, kunnen de resultaten daarvan dan aan de Kamer worden voorgelegd?

Beide jaarverslagen maken melding van spanningen rond de komst van het Joegoslaviëtribunaal. Dit kan niet los worden gezien van de spanningen en de verwachte toename van veiligheidsrisico's bij de komst van het Internationale Strafhof. Er zijn problemen gerezen in verband met de beveiliging van gevoelige informatie. Zijn deze problemen inmiddels opgelost en zijn de adviezen van de BVD terzake opgevolgd? Kan de BVD in verband met deze beveiligingsproblemen een essentiële rol spelen, gelet op de hierbij aan de orde zijnde verdeling van bevoegdheden?

Justitie onderzocht in 1999 of zich onder de Afghanen die in Nederland verblijven, ook oorlogsmisdadigers bevonden. Is het voor de BVD noodzakelijk om dit te volgen? Zijn potentiële spanningen veroorzaakt door de aanwezigheid van oorlogsmisdadigers, leidend tot een explosief mengsel van politieke tegenstellingen onder de Afghanen in Nederland?

Het is bekend dat in het kader van de nieuwe WIV een afzonderlijke afdeling buitenland wordt opgericht. In hoeverre wordt daarop vooruitgelopen met de BVD-liaisons op de Nederlandse ambassades in Washington, Moskou, Carácas Amman en Singapore? Welke bevoegdheden hebben deze liaisons op dit moment? In hoeverre is er sprake van dienstverlening vanuit Venezuela ten behoeve van de Nederlandse Antillen en Aruba?

Mevrouw **Scheltema-de Nie** (D66) vond dat dit overleg al veel eerder had moeten plaatsvinden. Dit verwijt treft in de eerste plaats de Kamer zelf. De nu aan de orde zijnde overzichtelijke stukken verdienen een beter lot. Voor de fractie van D66 is een element van betekenis dat er zo langzamerhand niet meer over de BVD kan worden gesproken zolang er niet plenair over de nieuwe WIV is gedebatteerd. De notificatieprocedure is inmiddels afgerond, maar nog steeds is er geen nota naar aanleiding van het verslag. Waar is het wachten op? De indruk bestaat dat inmiddels de BVD al volledig aan het werk is volgens de nieuwe wet, terwijl de Kamer die wet nog niet heeft afgehandeld. Zo is het optuigen van de buitenlandse inlichtingenpoot al in gang gezet; waarschijnlijk is deze tak al operationeel. Is men inderdaad gewoon al aan het werk volgens maar zonder de nieuwe wet?

Hoe zit het met andere aspecten die in het wetsvoorstel de aandacht krijgen maar nog niet zijn uitgediscussieerd, zoals de economische spionage? Is dit nu wel of geen taak van de BVD?. Het wetsvoorstel, althans de memorie van toelichting, lijkt dit in ruime mate mogelijk te maken, zo concludeerden onlangs onderzoekers in het programma 2 Vandaag. De fractie van D66 gaat ervan uit dat de BVD zijn taken steeds uitoefent tegen de achtergrond van de staatsveiligheid. Dit houdt in dat er uiterst weinig of geen ruimte is voor economische spionage.

Maakt de BVD gebruik van criminele informanten, terwijl de politie dit nu juist niet meer mag sinds de IRT-affaire en het in werking treden van de wet BOB? In het Parool van 13 maart wordt gewag gemaakt van de inschakeling van Mink K als informant door de BVD. Is dit toegestaan?

Mensensmokkel en illegale immigratie krijgen volgens beide jaarverslagen steeds meer aandacht. De afschuwelijke tragedie van de 58 Chinezen die omkwamen in de laadruimte van een Nederlandse vrachtwagen staat iedereen nog helder voor de geest en geeft aan hoe noodzakelijk het is dat hierop de aandacht wordt gericht. De hier noodzakelijke samenwerking krijgt vorm in een taskforce mensensmokkel, maar wat is hier nu exact de rol van de BVD, naast IND, politie en marechaussee?

Dezelfde vraag kan worden gesteld in verband met de integriteit van de openbare sector. Hier is sprake van een nauwe samenwerking tussen BVD en rijksrecherche, maar is op het operationele vlak wel een scheiding te handhaven? Hoe is het gesteld met deze integriteit? Het bericht dat in de laatste drie jaar in Amsterdam 234 politieagenten moesten worden ontslagen vanwege niet-integer gedrag, roept nogal wat vragen op. Kan de minister hierover nadere mededelingen doen?

Stormachtige ontwikkelingen doen zich voor met betrekking tot de informatietechnologie. In het jaarverslag 1999 wordt zelfs gesproken van een technische wedloop. Kan de BVD dit wel bijbenen? Bestaat er nu wel of geen Echelon, een elektronisch spionage netwerk dat wereldwijd telefoon-gesprekken, fax en e-mail onderschept en waarmee dus op grote schaal mensenrechten en het recht op privacy worden geschonden? De regering weet het blijkbaar niet en terecht stelt het Europese Parlement een onderzoek in. Mogen Amerikanen Nederlandse communicatiemiddelen afluisteren, zelfs wanneer die spionage niet op Nederlands grondgebied plaatsvindt? Als dit gebeurt, wordt daarmee onderstreept dat de Nederlandse regelgeving totaal niet is toegespitst op dergelijke ontwikkelingen. Het Belgische comité van toezicht op de inlichtingendiensten erkent het bestaan van Echelon wél in zijn jaarverslag over 1999; men raadt burgers en bedrijven aan om zich met encryptie (versleuteling) te wapenen tegen dit soort afluisterpraktijken. Wacht de BVD wat dit betreft niet te lang?

Vindt het searchen (stofzuigen) van e-mailverkeer op trefwoorden plaats terwijl dit nog niet wettelijk is geregeld? Het ingrijpen door de BVD in de technologische informatie-uitwisseling tussen een Nederlands en een Iraans bedrijf deze zomer wijst in die richting. Hoe is de controle hierop en op het aftappen van telecommunicatie meer in het algemeen geregeld? Wordt ook hier vooruitgelopen op de nieuwe wet?

De Staatscourant van 30 mei meldt dat volgens de BVD activiteiten van vreemde mogendheden als Iran, Irak en Libië en ook van radicaal-politieke islamitische stromingen, de integratie van minderheden in de Nederlandse samenleving bemoeilijken. Echter, in het jaarverslag over 1999 is slechts terug te vinden dat mogelijke effecten worden onderzocht; conclusies worden niet getrokken. Hoe verhoudt zich tegen die achtergrond de intensivering van de relatie tussen de BVD en de Libische inlichtingendienst met het feit dat het Libische bewind pogingen doet om de Marokkaanse gemeenschap in Nederland te beïnvloeden?

Veiligheidsonderzoeken worden zelden binnen de gestelde maximumtermijn van acht weken afgewikkeld. Hoe is het dan mogelijk dat men al in 2000 begint met herhaalonderzoeken? Worden in dit verband extra medewerkers ingezet?

Mevrouw **Oedayraj Singh Varma** (GroenLinks) kende aan het feit dat thans twee BVD-jaarverslagen worden behandeld, geen schoonheidsprijs toe; deze verslaglegging dient jaarlijks aan de orde te worden gesteld. Ook de fractie van GroenLinks maakt zich zorgen over de totstandkoming van de nieuwe wetgeving op dit terrein en de mogelijkheid dat de BVD in de praktijk al op die nieuwe wetgeving vooruitloopt.

De vorige week heeft tijdens de voorbereiding op een JBZ-raad de minister van Justitie gezegd dat de Nederlandse regering bevestigen noch ontkennen kan dat Echelon bestaat. Hij gaf aan dat dit onderwerp aan de orde zou worden gesteld bij de behandeling van de BVD-jaarverslagen. Kan de minister nadere mededelingen doen over Echelon?

Blijkbaar is de BVD nogal «low profile» bezig met extreem rechts. Zijn er op dit terrein contacten met Duitsland en België en kan hieraan in volgende jaarverslagen meer aandacht worden gegeven?

De BVD heeft éénmaal een openbaar rapport uitgebracht, los van de jaarverslagen. Was het opstellen van dit rapport over de Islam een eenmalig project of zullen ook andere rapporten over maatschappelijke ontwikkelingen worden uitgebracht? Wie de BVD-verslagen over de afgelopen jaren beziet, kan constateren dat er wat de openbaarheid betreft wel verschuivingen zijn maar niettemin lijken deze stukken erg op elkaar; blijkbaar wordt er veel geknipt en geplakt. Deze verslagen leveren meer vragen dan antwoorden op. Wat de BVD precies heeft gedaan, tot welke resultaten dat heeft geleid en waar men mogelijk heeft gefaald, komt uit deze stukken niet naar voren. GroenLinks blijft van oordeel dat heel wat taken van de BVD ook heel goed bij andere afdelingen van ministeries en diensten zouden kunnen worden ondergebracht. Ten onrechte neemt de BVD nu de gehele wereld op zijn schouders. Deze dienst zou sterk kunnen worden ingekrompen.

Gaat men na wat er in de afgelopen tien jaar is gebeurd met betrekking tot de Vereniging voorkom vernietiging, dan blijkt dat er daar met betrekking tot de openbaarheid sprake is van meer progressie. Gebleken is dat 80% van de mensen die dachten dat de BVD een dossier over hen had, gelijk heeft gekregen. In 1998 viel 95% van de mensen die een aanvraag deden, buiten de gestelde behandeltermijn. Gegevens hierover kunnen nu niet meer worden teruggevonden. Bij de BVD zijn tien extra krachten aange trokken om zich met dit werk bezig te houden. Hoe is het gesteld met de achterstand?

Op de door de fractie van GroenLinks en andere fracties over de kwestie-Wilman gestelde vragen heeft de minister negatief gereageerd. Deze kwestie is in de afgelopen jaren voortdurend aan de orde gesteld. De heer Wilman kan niet worden verweten dat hij op onvoldoende wijze heeft onderhandeld. Gelet op zijn lichamelijke conditie kon hij op het aangegeven moment niet goed voor zichzelf opkomen. De onderhandelingen moeten worden heropend omdat het niet rechtvaardig is dat de heer Wilman met een geringer bedrag genoeg moet nemen dan een andere partij heeft ontvangen.

Het aantal veiligheidsonderzoeken neemt sinds 1997 toe. Is het noodzakelijk om dergelijke onderzoeken te verrichten met betrekking tot werknemers van de KLM, waaronder stewardessen? In 1997 waren er 300, in 1998 1298 en in 1999 zelfs 2247 onderzoeken. Deze aantallen zijn zeer hoog, hoger dan in bijvoorbeeld Duitsland. Met betrekking tot 1200 mensen kon de BVD niet tot een oordeel komen, bijvoorbeeld omdat gewenste informatie uit het buitenland niet beschikbaar kwam. Deze mensen, veelal immigranten, kregen als gevolg hiervan blijkbaar een negatieve beoordeling waardoor zij hun baan verloren of een gewenste baan niet kregen. Moet de BVD in dergelijke situaties tot een negatief advies komen of kan men het laten bij de mededeling dat niet voldoende informatie kon worden ingewonnen, zodat vervolgens de werkgever tot een oordeel kan komen?

In het eerstvolgende jaarverslag dient aandacht te worden gegeven aan de Molukse kwestie. Is er werkelijk sprake geweest van een dreigende aanslag of ging het slechts om twee jongens met een grote mond?

De heer **Vos** (VVD) drong aan op een snelle behandeling van de nieuwe WIV mede omdat in dit kader een commissie van controle wordt geïntroduceerd waarvan veel mag worden verwacht.

Het is opvallend dat beide jaarverslagen nogal voorzichtig zijn geformuleerd. Dit voorzichtige taalgebruik nodigt uit tot het stellen van veel vragen. Gesignaleerd wordt dat de europeanisering rechtstreeks de reikwijdte en invulling van de Nederlandse staatsmacht beïnvloedt. Bovendien wordt gesteld dat de ontgrenzing niet zonder gevolgen is voor de positionering van de BVD. Wat is de betekenis van deze boodschap? Ziet de BVD zichzelf opgaan in een groter geheel van buitenlandse diensten? Wil men zich sterker profileren?

De BVD signaleert voorts dat de cohesie van de Nederlandse samenleving onder druk staat en dat het integratieproces wordt bedreigd. Er zou sprake zijn van doelbewuste pogingen van religieuze en politieke groeperingen om de integratie tegen te gaan. Bovendien wordt gewaarschuwd voor meervoudige loyaliteiten en cliëntalisme. Integratie lijkt aldus een proces van twee touwtrekkers: de regering met Van Boxtel voorop aan de ene kant en allerlei kwade krachten aan de andere kant. Wellicht kan de minister aangeven hoe ernstig deze situatie is en wat hij eraan doet om deze duistere krachten tegen te gaan.

Nederland heeft een reputatie op het gebied van de non-proliferatie hoog te houden. Riscolanden zullen trucjes blijven verzinnen om alsnog aan hun grondstoffen te komen voor de opbouw van een eigen industrie op dit terrein. Gesteld wordt wel dat wetgeving noodzakelijk is voor de controle van op zichzelf onschuldige grondstoffen die voor dual use kunnen worden ingezet. Hoe staat de minister daar tegenover?

In welke mate scoort de BVD waar het gaat om oorlogsmisdadigers? Lukt het om deze groep te weren in het kader van de asielprocedures of is hier in feite geen sprake van een probleem?

Met betrekking tot Rusland signaleert het jaarverslag dat de inlichtingendiensten in Nederland op hetzelfde niveau functioneren als voorheen tijdens de koude oorlog. Er zullen dus wel veel spionnen rondlopen maar het blijft in het verslaglegging bij deze signalering. Wat doet de minister om dit kennelijk forse aantal terug te dringen en nieuwe agenten te weren?

In Nederland zouden personen actief zijn bij het verwerven van conventionele wapens ten behoeve van partijen in spanningsgebieden, zoals Ethiopië-Eritrea. Het internationale aanzien van Nederland kan daarbij in het geding komen. Kan de minister wat dit betreft een indicatie geven? Wat wordt hiertegen in preventieve zin ondernomen?

Het aantal veiligheidsonderzoeken is van 1998 naar 1999 explosief met maar liefst 5000 onderzoeken gestegen; met name de onderzoeken in de burgerluchtvaart zijn daaraan debet. De verklaring voor deze stijging is wel erg mager; de redenen zouden «administratief van aard» zijn. Bovendien zouden pogingen om de groei te beheersen, geen resultaat hebben opgeleverd. Kan de minister een nadere uitleg geven? Circa 74% van de weigeringen heeft betrekking op onvoldoende gegevens, hetgeen opvallend veel is.

Vandaag staat de kwestie Echelon op de agenda van een procedurevergadering van de commissie voor Justitie. Men wenst een «visexpeditie» te starten om erachter te komen wat Echelon precies inhoudt, hoe ernstig dit vraagstuk is en wat er eventueel door Nederland aan kan worden gedaan. Wat is de positie van de minister van BZK in dit geheel? Stemt hij met de genoemde expeditie in of stuurt hij een verlossende brief waarin bepaalde informatieve contouren zijn opgenomen?

Mevrouw **Van der Hoeven** (CDA) herinnerde eraan dat op 20 januari 1998 de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten en de minister van BiZa uitvoerig discussieerden over de nieuwe WIV. Inmiddels is het oktober 2000 en is de WIV nog altijd niet van kracht geworden. Wanneer volgt nu het antwoord van de regering op het nader verslag van de Kamer? Waarom duurt het allemaal zo lang? Intussen is binnen de BVD blijkbaar het een en ander gaande. Men heeft slechts naar de advertenties te kijken om na te gaan in welke mate er personeel wordt geworven. Wordt dit gedaan in verband met de in de nieuwe wet voorziene taakuitbreiding? Is dat wel correct nu de nieuwe wetgeving nog niet is vastgesteld? Amenderingen zijn mogelijk en bepaalde onderdelen behoeven een kritische beschouwing, zoals de inlichtingendienst buitenland en de economische taak die in feite actieve bedrijfsspionage mogelijk maakt. Een dergelijke afdeling werd niet voor niets eerder afgeschaft; te ruime bevoegdheden leidden tot problemen.

Voorts plaatst de CDA-fractie vraagtekens bij de wijze waarop wordt omgegaan met de standpuntbepaling inzake Echelon. Nederland heeft aangedrongen op een Europees onderzoek naar Echelon, maar blijkbaar wordt de uitkomst daarvan niet afgewacht. Inmiddels is de vaste commissie voor Justitie gestart met een eigen onderzoek naar Echelon.

Het gericht tappen van telecommunicatie is een punt van zorg. Ook hierop wordt in de nieuwe WIV ingegaan, maar wordt daarop nu niet al te sterk geanticipeerd? In de verslaglegging wordt in dit verband gesteld: «Veel aandacht is besteed aan het beheersbaar maken van de informatiestromen die nodig zijn om moderne telecommunicatievoorzieningen te kunnen aftappen». Wat is de reikwijdte van deze passage? Hierover dienen duidelijke standpunten te worden ingenomen.

De nieuwe WIV geeft de BVD taken in het kader van de beveiliging van zogenaamde vitale onderdelen van de samenleving, waarbij met name wordt bedoeld op te verstrekken adviezen. De verslaglegging bevat hierover een nogal cryptische passage. De hamvraag is: wie besluit of iets dergelijks eigenlijk wel tot de taken van de BVD behoort? De nu gegeven omschrijving is zó ruim dat alles eronder kan vallen, hetgeen veel te ver gaat.

De ingekomen brieven vormen een ander aandachtspunt. De fractie van het CDA wil graag nader worden geïnformeerd over de afwikkeling van zowel de zaak-Wilman als de zaak-Vliegenthart.

Interessant is het terrorismedreigingsdocument van de Europese Unie, dat wil zeggen wanneer daarvan een openbare versie wordt uitgebracht. Hoever staat het met de inspanningen van de minister op dit punt?

De fractie van het CDA wil voorts nader worden geïnformeerd over het vervolgonderzoek van de Algemene Rekenkamer en over de stand van zaken rond het verwijderen en vernietigen van dossiers.

In de verslaglegging is sprake van een geheim jaarverslag van de MID, echter niet van een openbaar jaarverslag. Het zou goed zijn als de MID in navolging van de BVD ook een openbaar jaarverslag zou opstellen.

Wat betreft het op lokaal niveau inventariseren van problemen in het kader van de integratie van etnische minderheden, rijst de vraag wie heeft aangegeven hieraan behoefte te hebben. Ten behoeve van wie wordt dit onderzoek gedaan en wat gebeurt er met de gegevens?

Natuurlijk kent ook de fractie van het CDA zorgen over de georganiseerde criminaliteit, zeker wanneer er via dekmantelorganisaties wordt doorgedrongen in de «bovenwereld». Alle in 1999 lopende onderzoeken zijn inmiddels afgerond en de evaluatie daarvan moet leiden tot keuzes en eventuele acties. Hoe staat het hiermee? Het hiermee samenhangende onderwerp integriteit houdt gelukkig velen bezig. Vooral het besef dat integriteit onderhouden moet worden, is van groot belang. Wordt er veel gebruik gemaakt van de handleiding «Een beetje integer kan niet»? Als het blijft bij de gemeentes die in dit verband zijn vermeld, is het resultaat nogal mager. Hoe ernstig zijn de 46 meldingen van integriteitsaantasting?

Wat de ontwikkeling van de financiële onderzoeksmethodiek betreft vindt afstemming plaats met Aruba en de Nederlandse Antillen. Welke relatie ligt hier met de nieuwe wetgeving?

Het grote aantal veiligheidsonderzoeken heeft te maken met tijdelijk personeel in de burgerluchtvaart en moet worden teruggebracht. Hoe is dit mogelijk zonder dat de risico's groter worden?

Mevrouw **Kant** (SP) vroeg aandacht voor de persoonlijke tragedie die zich voordoet in de zaak-Wilman. In juridische zin zal de overheid wel gelijk hebben met de opstelling die zij in dezen heeft gekozen maar hier is vooral ook het menselijke aspect van belang. Iedereen die nagaat wat deze man in zijn leven is overkomen, kan deze kwestie niet op een zakelijke manier afdoen. Wellicht is er wat dit betreft een belangrijk verschil van inzicht tussen de minister en een meerderheid in de Kamer die verlangt dat het gesprek met de heer Wilman wordt voortgezet. In formele zin is het juist dat de heer Wilman een hem eerder gedaan aanbod heeft geaccepteerd, maar op dat moment had hij net een herseninfarct gehad. Als gevolg daarvan was hij deze strijd moe, maar daarin is inmiddels verandering gekomen.

Vragen en opmerkingen aan het adres van de voorzitter van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De heer **Van Oven** (PvdA) deelde mee dat de fractie van de PvdA een jaarlijks verslag van de commissie voor de IVD op prijs zou stellen. De opmerking van de commissie dat in het verkiezingsjaar 1998 maar drie maal is vergaderd, roept vraagtekens op. Verkiezingen mogen er niet toe leiden dat het zicht van het parlement op operationele activiteiten van inlichtingendiensten wordt belemmerd. Hoe is het gesteld met het «permanent geheugen» van de commissie, gelet op het wisselen van fractievoorzitters? In welke mate is het geregeld overleg met de ministers van BZK en van Defensie qua frequentie geïntensiveerd? Heeft inmiddels de bespreking van de geheime versies van de jaarverslagen over 1997 en 1998 plaatsgevonden?

Heeft het overleg met de minister van Justitie over de beveiliging van het Joegoslaviëtribunaal geleid tot aanpassing van die beveiliging? Is naar het oordeel van de commissie de bevoegdheid van de BVD met betrekking tot dit tribunaal voldoende geregeld?

De fractie van de PvdA blijft bezwaar maken tegen het niet openbaar zijn van het terrorismedreigingsdocument. Zou de commissie bezwaar maken tegen openbaarmaking van dit document zoals het aan haar is voorgelegd?

In 1999 is gesproken over de afbakening tussen rijksrecherche en BVD. Wat was daartoe de aanleiding? Is er sprake van een dreigende verstrengeling van werkterreinen?

Kunnen mededelingen worden gedaan over de voorlichting inzake de bezetting van de Griekse residentie in Den Haag? Was de informatie van de BVD ten behoeve van de minister naar het oordeel van de commissie bevredigend?

Mevrouw **Scheltema-de Nie** (D66) kon zich voorstellen dat de voorzitter van de commissie ongeduldig wordt nu hij het zo lang moet doen zonder een toezichthoudende commissie, zoals bedoeld in de nieuwe WIV. Is in de commissie gesproken over eventuele anticiperende activiteiten van inlichtingendiensten in verband met deze nieuwe wetgeving?

De commissie voor de IVD streeft naar het oordeel van de fractie van D66 terecht naar meer geregeld overleg met de ministers van BZK en van Justitie. In het raam van de nieuwe wetgeving zou er sprake zijn van een nauwere samenhang tussen de BVD en de militaire inlichtingendienst. Leeft bij de commissie de wens dat ook de laatstgenoemde dienst met een openbaar jaarverslag komt? Verdient het geen aanbeveling om de openbare jaarverslagen van de BVD, de MID én de commissie gezamenlijk op de agenda te plaatsen opdat een meer integrale benadering mogelijk wordt?

Uit het BVD-jaarverslag over 1999 blijkt dat met de commissie is gesproken over de bijzondere bevindingen van de commissie-Kalsbeek, maar in het verslag van de commissie kan hierover niets worden teruggevonden. Kunnen hierover nu mededelingen worden gedaan?

Het dossier-Wilman is weliswaar gesloten maar een wat ruimhartiger benadering van de heer Wilman is gerechtvaardigd na datgene wat de heer Oltmans ten deel is gevallen. Minister De Vries is van oordeel dat de problemen van de heer Wilman niet te maken hebben met de naar hem ingestelde veiligheidsonderzoeken, maar oud-minister Peper was een andere mening toegedaan. Is de voorzitter van de commissie bereid om in samenspraak met de minister van BZK na te gaan wat hieraan nog te doen valt?

Mevrouw **Oedayraj Singh Varma** (GroenLinks) vroeg naar de redenen van het zeer laat verschijnen van het verslag van de commissie. Als gevolg van deze vertraging kan pas nu worden gesproken over de geagendeerde jaarverslagen.

De commissie is in 1999 achtmaal bijeen geweest. Driemaal ging het over operaties. Acht de commissie dit voldoende, gelet op haar controlerende taak? Beschikt zij bij deze besprekingen over voldoende informatie? Kan zij, geheel los van de BVD, ook zelf voldoende informatie vergaren en wordt er aan contra-expertise gedaan? Wat is het oordeel van de commissie over haar eigen functioneren, onder meer gelet op het feit dat de parlementaire controlecommissies in bijvoorbeeld Zweden, Noorwegen en Duitsland een veel bredere aanpak kennen? Waar ligt naar de mening van de commissie de grens tussen het geheime en het openbare gedeelte van de verslaglegging? Hoe omvangrijk is het geheime gedeelte ten opzichte van het openbare gedeelte?

De heer **Vos** (VVD) gaf al eerder aan dat hij veel verwacht van de commissie die op grond van de nieuwe wetgeving zal worden ingevoerd, maar daarmee ontstaan er drie commissies die iets met de inlichtingendiensten te maken hebben. Wie zal straks optreden als opdrachtgever van de nieuwe controlecommissie? Zullen de leden van de vaste commissie voor BZK hierover standpunten kunnen formuleren of trekken de fractievoorzitters dit naar zich toe?

Mevrouw **Van der Hoeven** (CDA) vroeg zich af aan welke zijde het initiatief wordt genomen voor het voeren van overleg. Stelt de commissie voor de IVD zich wat dit betreft actief of volgend op? Hoe is het gesteld met de taakafbakening tussen BVD en rijksrecherche en de werkbaarheid van in dit kader gemaakte afspraken? Komt men werkelijk niet op elkaars werkterrein of zijn er wat dit betreft nog verbeteringen door te voeren? Hoe kan met het instellen van de nieuwe controlecommissie een maximale meerwaarde worden bewerkstelligd?

Is in door de commissie gevoerde overleggen vooruit gelopen op de nieuwe wetgeving? In hoeverre is aan de commissie gevraagd om een fiat om op bepaalde zaken vooruit te lopen? Heeft de commissie niet, als gevolg van het feit dat zij bepaalde informatie heeft verkregen, stilzwijgend goedkeuring verleend om op de nieuwe wetgeving te anticiperen?

Het antwoord van de regering

De **minister** wees erop dat hij pas een halfjaar verantwoordelijk is voor de BVD. Inmiddels heeft hij zich met dit beleidsveld intensief beziggehouden waarbij is gebleken dat de informatievoorziening uitstekend is en dat de wijze waarop de BVD functioneert, tot tevredenheid stemt. Een dergelijke dienst opereert in stilte maar voert een taak uit die voor de staatsveiligheid van essentiële betekenis is. Over die taakuitoefening wordt door middel van de jaarverslagen informatie gegeven. Gevraagd wordt om een uitvoeriger en scherpere verslaglegging maar buitenlandse inlichtingendiensten uiten klachten over de openheid van de Nederlandse verslaglegging op dit terrein. Die openheid heeft te maken met de Nederlandse traditie. Zo heeft Nederland erop aangedrongen dat het terrorismedocument in gekuiste vorm openbaar zou worden gemaakt. Het ziet ernaar uit dat hierin enige beweging komt, maar bedacht moet worden dat hieraan door vele diensten wordt meegewerkt en dat sommige landen zich op dit terrein uiterst terughoudend opstellen.

De omgeving waarin de BVD zijn taak uitvoert, is aan verandering onderhevig. De voortschrijdende internationalisering en ontwikkelingen binnen de EU vereisen dat de BVD zijn aanlooplijnen verlegt: men kan het niet laten bij verbindingen met Duitsland en België. Dit heeft echter niets te maken met een anticiperen op taken in het kader van de nieuwe wetgeving. Het gaat erom dat tijdig ontwikkelingen en gebeurtenissen worden gesignaleerd die voor Nederland relevant zijn of zullen worden. Voorts vormen de enorm toegenomen mobiliteit en de moderne communicatiemogelijkheden factoren van betekenis. De BVD volgt dit alles nauwlettend omdat achterstand op bijvoorbeeld ICT-gebied desastreuze gevolgen heeft.

Wat betreft mogelijke buitenlandse bemoeienis met mensen die in Nederland wonen, vindt men in de verslaglegging geen toespitsing op een bepaalde naam of organisatie. Tegelijkertijd moet worden onderstreept dat er in verschillende landen regeringen en godsdienstige stromingen zijn die veel belangstelling hebben voor wat er met voormalige landgenoten in Nederland gebeurt en ook voor bijvoorbeeld onderwijs op het terrein van de islam. Getracht wordt om op dit onderwijs invloed uit te oefenen en om voormalige landgenoten minder ruimte te geven dan zij als normale Nederlandse staatsburger zouden moeten hebben. De BVD tracht hierover informatie te verzamelen.

De liaisons in de genoemde vijf steden zijn beperkt van opzet maar verrichten nuttig werk. Inderdaad wordt in Carácas getracht om een goed zicht te verkrijgen op de ontwikkelingen in het Caribisch gebied.

Het is niet bekend of Echelon werkelijk bestaat. Hierover wordt veel gesproken en geschreven. Inderdaad heeft men in België organisaties en instellingen geadviseerd om zich bij communicatie met anderen van cryptografie te bedienen. Dit is ook in Nederland gemeengoed omdat het bekend is dat iedereen die over de juiste middelen beschikt, het dataverkeer kan aftappen. De vraag rijst of een aantal landen op deze manier in de vorm van Echelon tracht om economische informatie te verzamelen, maar deze vraag kan niet worden beantwoord. Immers, landen zullen dit nooit toegeven. Het kabinet is nu in multidisciplinair verband doende om een notitie over dit onderwerp op te stellen; dit stuk zal de Kamer worden voorgelegd.

Of Echelon nu wel of niet bestaat, het is een feit dat dataverkeer kan worden onderschept. Niet voor niets besteden bedrijven die veel internationale contacten onderhouden, veel aandacht aan de beveiliging van hun dataverkeer. In elk geval doet Nederland niet ten behoeve van het individuele bedrijfsleven enig onderzoek naar dergelijke gegevens. Ten onrechte is enige tijd geleden in het tv-programma 2 Vandaag de suggestie gewekt alsof dit wél zou gebeuren, waarbij een relatie werd gelegd met een bepaling in de WIV die betrekking heeft op vitale economische belangen. Ten onrechte wordt aangenomen dat het hier zou gaan om een op zichzelf staande categorie. Een en ander heeft geleid tot het besluit, dit begrip uit het wetsvoorstel te verwijderen omdat het leidt tot verkeerde veronderstellingen.

Het is duidelijk dat bij het dataverkeer in de ether gegevens betrokken kunnen zijn die de nationale veiligheid van Nederland raken. In dit verband kan worden teruggedacht aan de olieboycot waarmee Nederland dertig jaar geleden werd bedreigd. In een dergelijke situatie kan men zich voorstellen dat communicatielijnen voor de staatsveiligheid van groot belang zijn. Het is mogelijk dat er bij pogingen om gegevens te analyseren die in dit kader van betekenis zijn, «bijvangst» optreden die als zeer interessant kunnen worden beschouwd. De vraag is echter of dergelijke gegevens moeten worden verder geleid of vernietigd. Is er sprake van informatie die voor Nederland als staat van vitale betekenis is, dan worden deze gegevens aan de minister voorgelegd die vervolgens conclusies trekt. Er wordt echter niet meegewerkt aan economische spionage; men is op dit terrein zeker niet ten behoeve van het individuele bedrijfsleven werkzaam.

De totstandkoming van de nieuwe WIV vergt inderdaad veel tijd, hetgeen ook door het kabinet wordt betreurd. Echter, bedacht moet worden dat Europa in dit verband een belangrijke rol speelt. De Europese instanties hebben het wetsvoorstel bekeken en dat heeft geleid tot een uitvoerig commentaar, onder meer in verband met de al genoemde vitale economische belangen, een verduidelijking van de relatie tussen de begrippen «nationale veiligheid» en «andere gewichtige belangen» en de in het wetsvoorstel voorziene mogelijkheid voor AIVD en de MIVD om gedurende een bepaalde periode niet in de wet omschreven, bijzondere bevoegdheden te hanteren. Aan deze opmerkingen moet de juiste aandacht worden gegeven om te voorkomen dat zich later weer problemen voordoen. Het aan «Europa» te verzenden antwoord zal aan de Kamer worden toegezonden. Het wetsontwerp is zo langzamerhand rijp voor behandeling. De vraag rijst overigens of elk EU-land de moeite neemt om zeer zorgvuldig in een wet neer te leggen wat op het onderhavige terrein wel en niet mag. Nederland is het eerste land dat deze zaak op deze manier aanpakt. Als een land dit niet doet, is de notificatieplicht niet relevant.

De BVD ziet er scherp op toe dat er nu niet iets wordt gedaan dat straks wellicht op grond van de nieuwe wetgeving mogelijk wordt.

De BVD had signalen opgevangen omtrent een door extreem rechts georganiseerde bijeenkomst, maar onbekend was in welke plaats dit zou gebeuren. Later bleek het te gaan om Beers, waar de Volksunie door de desbetreffende hoteleigenaar werd geweigerd zodat men uitweek naar een ander dorp. Gelukkig hebben zich geen ongeregelheden voorgedaan. In vergelijking met Duitsland en Vlaanderen heeft extreem rechts in Nederland een zeer laag profiel. In dit kader wordt nauw samengewerkt met buitenlandse diensten. Wanneer gegevens relevant zijn voor betrouwbaar geachte counterparts vindt uitwisseling plaats.

De beveiliging van het Joegoslaviëtribunaal is een punt van zorg, mede gelet op de mogelijkheid dat meer van dergelijke instellingen in Nederland zullen worden gevestigd. De BVD doet onderzoek naar de activiteiten van inlichtingen- en veiligheidsdiensten van andere landen en van extremistische en andere groeperingen en personen die een gevaar zouden kunnen vormen voor het veilig en ongestoord functioneren van het tribunaal. Op basis van verkregen gegevens worden dreigings- en risicoanalyses opgesteld en beveiligingsadviezen gegeven. Ook worden veiligheidsonderzoeken ingesteld met betrekking tot het lokale personeel van het tribunaal. Ook het ministerie van Buitenlandse Zaken en de CRI houden zich met veiligheidsaspecten van het tribunaal bezig. De verantwoordelijkheid voor de interne veiligheid berust bij het tribunaal zelf. Het eigen personeel van het tribunaal wordt niet door de BVD onderzocht, maar zou daarom worden gevraagd, dan zou dit zeker leiden tot behulpzaamheid van de dienst. Al met al bestaat de indruk dat de totale beveiliging van het tribunaal bevredigend is.

Waar het gaat om de mogelijkheid dat Afghaanse oorlogsmisdadigers er de oorzaak van zijn dat er onder Afghanen in Nederland een explosieve situatie ontstaat, deelde de minister mee dat er, voorzover bekend, geen sprake is van een direct verband. Echter, een zekere invloed kan niet worden uitgesloten. De BVD gaat niet zelf na of iemand een oorlogsmisdadiger is, maar er kunnen gegevens binnenkomen die erop duiden dat dat het geval is. Dit kan ertoe leiden dat zich een problematiek aftekent waarmee de dienst zich heeft te bemoeien. Voor de beantwoording van de vraag of de BVD een taak heeft in relatie met een bepaald onderwerp is steeds van doorslaggevend belang de vraag of het gaat om een bedreiging van een gewichtig staatsbelang. De BVD houdt zich niet bezig met het opsporen van justitieel relevante feiten; deze grens dient scherp bewaakt te worden. Verkrijgt de BVD informatie die het politie en justitie mogelijk maakt om hun taken beter uit te voeren, dan wordt die informatie uiteraard ter beschikking gesteld.

Het onderzoek naar de gemeenschappen in Nederland die afkomstig zijn uit de voormalige Sovjet-Unie en voormalig Joegoslavië is inmiddels afgerond. De bedoeling van dit sociaal-geografisch onderzoek was, een beter inzicht te verkrijgen in beide migrantengroepen. Het rapport zal de Kamer worden toegezonden.

In 1997 is door het kabinet een taskforce mensensmokkel opgericht. In dit kader heeft de BVD de volgende taken:

- het vervaardigen van analyses van migratiestromen, de veiligheids-situaties in landen van herkomst en het migratiebeleid in doorvoerlanden;
- het vervaardigen van profielen van organisaties die van belang zijn voor de veiligheidssituatie in de landen van herkomst;

- het uitvoeren van onderzoek naar de kwetsbaarheid inzake integriteits-aantasting bij diplomatieke vertegenwoordigingen en naar de uitvoeringspraktijk bij de toelating van vreemdelingen;
- onderzoek naar de «kwartiermakers» in Nederland die de aankomst van gesmokkelde mensen voorbereiden;
- onderzoek naar terroristische en extremistische antecedenten die van belang kunnen zijn bij het verstrekken van verblijfstitels.

Afgezien van de analyses gaat het hierbij om pilotprojecten. Nagegaan zal worden of de geleverde inspanningen tot de gewenste resultaten leiden; in 2002 wordt de balans opgemaakt.

Ook waar het gaat om de rol van de BVD bij de integriteitsbescherming van het openbaar bestuur, is er sprake van een gewichtig staatsbelang. De BVD heeft in verband hiermee een meldpunt integriteitsaantastingen ingericht waar men zich onder garantie van bronbescherming kan melden. Blijkt na onderzoek dat de integriteit inderdaad is geschonden, dan wordt het bestuur van de desbetreffende organisatie ingelicht. Zijn er aanwijzingen omtrent strafbare feiten, dan wordt het OM ingelicht. Voorts heeft de BVD in dit verband een handleiding opgesteld voor het onderzoeken van deze kwetsbaarheid waarmee de zelfredzaamheid van organisaties op dit terrein kan worden bevorderd. Desgevraagd zorgt de dienst voor begeleiding bij het uitvoeren van kwetsbaarheidsonderzoeken.

Het is voorts mogelijk dat de BVD, als onderdeel van een onderzoek naar aantasting van andere gewichtige staatsbelangen, aandacht geeft aan integriteitsproblemen. Zo zijn er criminelen en criminele organisaties die over ongelofelijk grote hoeveelheden financiële middelen beschikken en trachten, deze aan te wenden om te komen tot ontregeling van de rechtsgang, ambtelijk optreden enz. Als de BVD gegevens hierover verkrijgt, is het uiteraard van groot belang dat ze worden doorgegeven opdat er kan worden opgetreden. Dergelijke situaties doen zich wel degelijk in de praktijk voor en worden als zeer ernstig beschouwd omdat eventuele corruptie van openbaar bestuur of justitie tot een fundamentele aantasting van de rechtsorde kan leiden.

De BVD is op grond van artikel 139c Strafrecht bevoegd om e-mailverkeer af te tappen wanneer dit nodig is voor de veiligheid van de staat. Hiervoor is vereist dat een formele en bijzondere last wordt gegeven door de minister-president en de ministers van Justitie, van BZK en van Verkeer en Waterstaat. Zij bezien elk afzonderlijk zeer zorgvuldig wat de noodzaak is van de beoogde tap vóór zij hun handtekening zetten. De wijzigingen die zich op dit terrein zullen gaan voordoen, kunnen aan de orde komen bij de behandeling van de nieuwe wetgeving.

De BVD dient voor de minister geen geheimen te hebben. De dienst is verplicht op alle vragen te antwoorden en dient daarnaast actief informatie te verstrekken over zaken die van gewicht zijn. De minister licht vervolgens de voorzitter van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten volledig in. Uiteraard gaat het niet aan om in het openbaar te veel te zeggen over datgene wat de BVD weet, welke methoden men hanteert enz. De nieuwe wetgeving voorziet in een nieuwe commissie van toezicht die zich vooral bezig zal houden met rechtmatigheidsaspecten.

Van de veiligheidsonderzoeken die de BVD uitvoert, inclusief de door de Koninklijke marechaussee doorgeleide mogelijke afwijsgeschiedenissen, wordt ongeveer 75% binnen de wettelijke termijn afgerond. Termijn-

overschrijdingen doen zich voornamelijk voor bij afwijsgeschieden en bij onderzoeken waarbij informanten moeten worden gehoord of waarbij uit het buitenland informatie moet worden ingewonnen. Op deze factoren kan maar weinig invloed worden uitgeoefend. Voorts zullen herhaal-onderzoeken zeer geleidelijk worden ingevoerd omdat de bestaande capaciteit dringend nodig is om aan de primaire behoefte tegemoet te komen.

De vakministers maken in overeenstemming met de minister van BZK uit welke functies vertrouwensfuncties dienen te zijn. In het geval van de burgerluchtvaart is dit de minister van Justitie. Het is begrijpelijk dat ook de functie van stewardess als een vertrouwensfunctie is aangewezen, zulks in verband met de veiligheid van de burgerluchtvaart. Onbevredigend is dat, wanneer omtrent een kandidaat voor een dergelijke functie niet voldoende gegevens verkregen kunnen worden, de BVD niet kan zeggen dat er geen bezwaren rijzen tegen benoeming. Een oplossing voor dit probleem is er niet omdat men anders zou moeten afzien van de eis van een veiligheidsonderzoek. In een dergelijke situatie wordt overigens geen negatieve verklaring afgegeven; meegedeeld wordt dat men niet in staat is om op adequate wijze te voldoen aan het verzoek, een verklaring omtrent betrouwbaarheid af te geven.

Met betrekking tot leden van de rechterlijke macht worden geen veiligheidsonderzoeken ingesteld. Wanneer de minister van Justitie het gewenst zou achten dat deze onderzoeken wél worden ingesteld, is hij degene die daartoe het initiatief dient te nemen. Hem zal naar zijn visie worden gevraagd, met het verzoek om de Kamer daarover te berichten.

Inderdaad zijn er op het terrein van de integratie van etnische minderheden in de Nederlandse samenleving duistere krachten aan het werk. Hierbij kan allereerst worden gedacht aan autochtone racistische en xenofobe groepen, ook al hebben zij in Nederland een gering reliëf. Ook onder allochtone groepen zijn er personen die trachten om de integratie te verstoren, waaronder representanten van de politieke islam. Zij proberen moslims actief te weerhouden van volwaardige deelname aan de Nederlandse samenleving. Daarnaast zijn er islamitische gidslanden die trachten om invloed uit te oefenen op in Nederland verblijvende allochtonen. Iran en Irak proberen met hun inlichtingendiensten om voormalige landgenoten in de gaten te houden. De BVD tracht hierover zoveel mogelijk te weten te komen, maakt dergelijke dreigingen zichtbaar en attendeert mensen hierop in de situaties waarin dat mogelijk is. Wanneer bijvoorbeeld in het onderwijs wordt getracht om met financiële middelen bepaalde accenten aan te brengen, is het zaak dat instanties weten met wat voor mensen ze in zee dreigen te gaan.

Op dit moment is geen wetgeving voorzien met betrekking tot «dual usegoederen». Met de minister van Economische Zaken zal worden nagegaan of deze zeer ingewikkelde kwestie nationaal kan worden aangevat of in Europees verband moet worden aangekaart. Overigens zijn er maar weinig zaken die uitsluitend voor een goed doel kunnen worden aangewend.

Het onderzoek inzake integratie op lokaal niveau richt zich onder meer op de criminaliteit onder Marokkaanse jongeren. De indruk bestond dat daarbij soms politieke factoren een achtergrond vormen. Dit onderzoek is nog niet afgerond maar van structurele politieke aansturing is nog niets gebleken. De vraag is of dergelijk onderzoek relevante gegevens oplevert waarmee bestuurlijk of anderszins rekening kan of moet worden gehouden bij de bejegening van deze groep.

Met verwijzing naar de zaak-Oltmans is gevraagd of de overheid zich niet wat ruimhartiger zou kunnen opstellen tegenover de heer Wilman. Het onderzoek dat de minister naar aanleiding hiervan heeft ingesteld, heeft geleid tot de conclusie dat er geen termen zijn om hierin nog verder te gaan. Terecht is door de voorganger van de minister een punt achter deze zaak gezet. In de zaak-Wilman is, anders dan in de zaak-Oltmans, geen sprake geweest van onjuist overheidsoptreden; dit is tot in hoogste instantie door de rechter vastgesteld. In feite zijn beide zaken onvergelijkbaar. Aan de heer Wilman is desondanks een tegemoetkoming verstrekt en de heer Wilman heeft ook met dit aanbod, dat als meer dan voldoende moet worden beschouwd, ingestemd. Er zijn absoluut geen rechtsgronden aan te geven die een hogere uitkering zouden kunnen rechtvaardigen.

De brieven die al gedurende vele jaren van de heer Vliegenthart worden ontvangen en de door hem gemaakte opmerkingen zijn grondig onderzocht waarbij op geen enkele wijze kon worden vastgesteld dat er sprake zou kunnen zijn van onrechtmatig of anderszins onbehoorlijk gedrag. De minister zag geen aanleiding om aan deze kwestie opnieuw aandacht te geven.

Het antwoord van de voorzitter van de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

De heer **Melkert** deelde mee dat het voornemen van de commissie voor de IVD is jaarlijks een verslag op te stellen. Het is vervolgens aan de commissie voor BZK om eventueel te kiezen voor een gezamenlijke behandeling van dit verslag en de jaarverslagen van BVD en MID.

Het verkiezingsjaar 1998 heeft inderdaad een wat lagere vergaderfrequentie van de commissie voor de IVD opgeleverd. Hieruit mag echter niet de conclusie worden getrokken dat het werk van de commissie is belemmerd. In de daarop volgende periode is men weer vaker bijegekomen. De bestaande frequentie met betrekking tot de vergaderingen met de minister van BZK en de minister van Defensie zal worden gehandhaafd. Daarnaast kan worden gemeld dat de tussentijdse informatievoorziening over actuele kwesties goed functioneert. Een enkele keer neemt de commissie zelf het initiatief om informatie te vragen, hetgeen ertoe kan leiden dat een vergadering plaatsvindt. De commissie is tevreden over de wijze waarop zij door beide ministers en beide diensten wordt geïnformeerd, uiteraard voorzover zij dit kan beoordelen.

Tijdens alle bijeenkomsten worden aantekeningen gemaakt en deze worden ook bewaard. Niettemin is het van belang dat men zich voortdurend beraadt op mogelijkheden om door de jaren heen voldoende kennis en geheugen op te bouwen, opdat men wat dit betreft niet afhankelijk is van de bewindslieden. Hiervoor zal in de commissie opnieuw aandacht worden gevraagd.

De geheime gedeelten van de jaarverslagen over 1997, 1998 en inmiddels ook 1999 zijn door de commissie voor de IVD besproken. Het is beter om met betrekking tot de kwantitatieve verhouding tussen de geheime en de openbare gedeelten van de BVD-jaarverslagen geen uitspraak te doen omdat hieraan een zekere normering zou kunnen worden verbonden die in feite nietszeggend is; uiteraard gaat het om aard en inhoud van de informatie. De commissie gaat zorgvuldig na of datgene wat als geheime informatie wordt aangeleverd, ook terecht als geheim wordt gekwalificeerd. Alle leden zijn van oordeel dat het één van de taken van de commissie is, voortdurend te bewerkstelligen dat niet méér informatie bij de commissie terecht komt dan strikt genomen nodig is. Voorkomen moet

worden dat op deze wijze een uitholling van het beginsel van openbare parlementaire controle zou plaatsvinden. De verslagen over de jaren 1997 t/m 1999 voldoen aan dit criterium.

De MID heeft inmiddels een openbaar jaarverslag gepresenteerd. Wordt de vraag gesteld of in dit verband het begrip «openbaar» in alle opzichten vergelijkbaar is met openbare verslaglegging in allerlei andere situaties, dan moet de conclusie zijn dat hieraan verder kan worden gewerkt. Dit is ook in het overleg met de minister van Defensie gesignaleerd. Niettemin heeft de commissie voor de IVD er waardering voor dat de nieuwe minister van Defensie en de MID zoeken naar een werkwijze die vergelijkbaar is met die van de BVD, zowel met betrekking tot het openbare als met betrekking tot het geheime gedeelte van de verslaglegging. Ook de onderlinge afstemming is een punt van aandacht.

De commissie voor de IVD is van oordeel dat op grond van de verstrekte informatie gesteld kan worden dat op vragen, gesteld in verband met het Joegoslaviëtribunaal, adequate antwoorden zijn verkregen. Aangenomen mag worden dat deze kwestie ook in de toekomst veel aandacht zal vergen, mede gelet op de mogelijkheid dat zich hier een uitbreiding zal voordoen.

Aan de commissie voor de IVD is de vraag voorgelegd of zij zou kunnen instemmen met het openbaar maken van het terrorismedreigingsdocument, maar daar gaat zij niet over. Echter, gelet op de inhoud van dit document wil zij de commissie voor BZK niet ontmoedigen om er bij de minister op te blijven aandringen dat hij op Europees niveau aandacht blijft vragen voor de noodzaak, ten aanzien hiervan meer openbaarheid te betrachten. In dit kader treedt aan het licht dat er in Europa zeer uiteenlopende understandings bestaan waar het gaat om de vraag wat tot het terrein van de openbaarheid dient te behoren. Het is duidelijk dat men in Nederland wat dit betreft een andere cultuur kent dan in andere landen het geval is.

Op verzoek van de commissie voor de IVD is een notitie over de afbakening tussen rijksrecherche en BVD besproken, zulks in de nasleep van de IRT-enquête. De commissie is van oordeel dat de BVD de procedures en afspraken daaromtrent nauwgezet eerbiedigt en dat als gevolg daarvan van een goede werkbaarheid kan worden gesproken. Overigens heeft de commissie getracht zorgvuldig onderscheid te maken tussen enerzijds datgene wat in de vaste commissies voor BZK en voor Justitie in het verdere vervolg op de IRT-enquête aandacht dient te krijgen en anderzijds de zaken die voor de commissie voor de IVD relevant zijn.

De bezetting van de Griekse residentie is uitvoerig besproken en mag als afgehandeld worden beschouwd.

De commissie voor de IVD heeft enkele malen vragen gesteld over de voortzetting van de behandeling van de nieuwe WIV. Het is van belang dat hierin voortgang wordt gemaakt maar het uitblijven van nieuwe wetgeving vormt op zichzelf geen handicap voor het werk van de commissie voor de IVD. Voorlopig dienen commissie, minister en BVD binnen de kaders van de bestaande wetgeving te functioneren. De commissie blijft alert met betrekking tot de vraag of door de BVD zou worden geanticipeerd op de nieuwe wetgeving.

Wat de kwestie-Wilman betreft heeft de commissie kennisgenomen van mededelingen van de heer Peper, waaronder het feit dat de heer Wilman een hem gedaan voorstel heeft aanvaard. Van essentiële betekenis is de vraag of het aan de commissie voor de IVD zou zijn om hier verder in te

treden. Deze vraag moet ontkennend worden beantwoord tenzij zou blijken dat elementen naar voren komen die een zodanige aard en inhoud hebben dat ze uitsluitend in deze commissie aan de orde kunnen komen. Dat blijkt niet het geval te zijn. Indien de Kamer aanleiding ziet om deze kwestie niet te laten rusten, dienen initiatieven aan de orde te komen binnen de commissie voor BZK.

De vraag of de commissie voor de IVD bij het bespreken van bijvoorbeeld operaties gebruik maakt van contra-expertise, is begrijpelijk. Hier komt een van de complexe factoren naar voren van het functioneren van deze commissie. Aan contra-expertise kan niet worden gedaan omdat de commissie aan geheimhouding gebonden is. De leden van de commissie dienen dan ook het eigen gezonde verstand in de strijd te werpen om na te gaan of datgene wat wordt bericht, binnen de kaders van redelijkheid en aanvaardbaarheid valt.

Tegen die achtergrond is het een gelukkige omstandigheid dat nu wordt voorgesteld, te komen tot de instelling van een toezichthoudende commissie. Terecht stelt de minister dat deze commissie zich primair met aspecten van rechtmatigheid zal bezighouden. Voor duplicatie hoeft niet te worden gevreesd. In beginsel verandert er niets in de relatie tussen regering en Kamer. De Kamer moet blijven controleren en voorzover dit niet in openbaarheid mogelijk is, blijft de taak van de commissie voor de IVD overeind. Een nieuw gegeven is dat de toezichthoudende commissie kan worden ingeschakeld in verband met de werkzaamheden van de commissie voor de IVD. Wellicht is het een goede zaak om in het kader van de behandeling van de nieuwe WIV een overleg van de commissie voor BZK en de commissie voor de IVD te organiseren zodat duidelijk kan worden hoe men vanuit verschillende invalshoeken tegen de beoogde toezichthoudende commissie aankijkt. Op die manier kan worden nagegaan wat ten aanzien hiervan met de regering moet worden besproken. Het initiatief voor een eventueel overleg berust bij de commissie voor BZK.

De commissie voor de IVD ziet aan de hand van de geanonimiseerde verslaglegging in de zaak-Vliegenthart geen aanleiding om hierin een bepaalde positie in te nemen.

De voorzitter van de commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
De Cloe

De griffier van de commissie,
De Gier